

A GENFI NEMZETKÖZISÉG

WILSON hadirokkant genfi alkotása az idén babonás jubileumot ül: a „biztonság“ és „leszerelés“ felfegyverzett bizonytalansága a fehér fajok nyugati és sárga fajok keleti háborúskodása közben elérkezett fennállásának tizenharmadik évfordulójához. Még hozzá ugyanabban a köntösben, amelyet tizenkét esztendővel ezelőtt bölcs bábák reája szabtak, és ugyanazzal a lelkülettel, amelyet a még bölcsebb Alkotó beléje lehelt. És most tizenkét viszontagságos esztendő küzdelmekben változatos, de a mintaszerű adminisztrálásban mégis szánalmasan unalmas „eseményei“ után a jeles intézmény mintha már nem tudná tovább eltitkolni belső szervi bajait. A csodadoktorok injekciói már nem képesek biztosítani látszólag tartós egészséget; a szervezet súlyos és gyógyíthatatlan megbetegedésről tanúskodó diagnózis minduntalan jelentkezik.

A Genfben becsempészett moderm trójai fa-ló gyomrában ügylészik mindenkinek hely jutott, csak éppen azoknak nem, akik talán leginkább lettek volna képesek kiengesztelni az emberiséget. Ezért nem tudja ez a trójai fa-ló tizenkét év elteltével sem meghódítani a világ közvéleményét, amely az elmaradt genfi tettek helyett ma már az elmaradás, halogatás és a folytonos egyhelyben tipegés okait kezdi keresni. Kis és nagy nemzetek egyre jobban kutatgatják, mi az oka a sok negatívumnak, ki és mi adhatna feleletet a sok kérdőjelre, mert valamennyien érzik, hogy itt valami alapvető súlyos szerkezeti hibának kell lenni. A trójai fa-ló megszállta és bevette Genfet, csak a világ közvéleménye nem veszi be a trójai fa-lovat!

És jellemző, hogy amint maga a népszövetségi eszme is ugrás-szerűen jutott el „dicsőséges“ fejlődéséhez, mert — ellentétben Amerikával, ahol előbb külön „Pán-amerikai Unió“ néven kontinentális szervezet jött létre — itt az ó-világban az európai kontinentális fejlődés közbülső fokozatát átugrotta, — azonképpen ez a hibakeresés is ugrás-szerűen ment végbe. Külsőségeket, formai aránytalanságokat igyekeztek kiküszöbölni, ahelyett hogy rögtön a baj lényegétől, a katasztrófát előidéző bacillustól szabadították volna meg a beteg szervezetet. Mindez természetesen mitsem von le azoknak a külföldi államférfiaknak az érdeméből, akik mint népszövetségi diplomáták is becsületesen igyekeztek érvényt szerezni az őket terhelő roppant felelősség szempontjainak. A sort mint ismeretes a kanadai Dandurand nyitotta meg, aki után a boldogult emlékü Stresemann következett. Majd alig másfél esztendeje az olasz Grandi mozgatót meg minden követ — bizonyára

nem Mussolini beleegyezése nélkül —, hogy a fájdalmas genfi diagnózisra orvosszert találjon, ők még csak tapogatózva kerülgették a baj igazi kútforrását. Mindhárman nagyobb nyilvánosságot, egyszerűsítést és főleg az eddiginél gyorsabb intézkedéseket követeltek; azt hitték, hogy a titkolódzás, a mintaszerűen komplikált adminisztráció és a lassúság a genfi intézmény prosperitásának egyedüli kerékkötői. Nem vették észre, hogy a nyilvánosság, egyszerűsítés és gyorsaság is szenteltvízszerű reformok maradnak mindaddig, míg nem jár velük együtt az egész genfi atmoszférának, a nagy gépezetet mozgató belső lelkiületnek teljes metamorfózisa is, amely azután a — sajnos csak papiroson — denacionalizált gépalkatrészeket a valóságban is az eszményi értelemben vett nemzetköziség képére és hasonlatosságára képes átformálni. ők is észrevették, hogy a nyilvánosság a végeredményben klikkszerű nacionalista-imperialista törekvések kifejlődésének, az egyszerűsítés és gyorsaság pedig a minél több — ha lehet minél több ezer — ember felesleges és drága foglalkoztatásának leghatékonyabb ellenszere; de nem számoltak még azzal a körülménnyel, hogy bármily szervezeti reform mindaddig írott malaszt marad, amíg nem tapintanak rá egyúttal minden baj közös kútforrására: a genfi ál-nemzetköziségben rejlő eredendő hibára is.

Mert csak aki vak, vagy aki nem akarja: nem látja, hogy ez az ál-nemzetköziség, ez a minden ízében hipokrita „nemzetek feletti“ tagozódás egyike a legnagyobb emberi hazugságoknak, amelyet talán még Wilson sem képzelt el így magának tiszteletreméltó álmodozásai közepett. Ha láthatná, ő ijedne meg a legjobban tőle, hogy legendás pontjait paktumtervezetével együtt a győztes alkhimisták a párizskömyéki laboratóriumokban mint forgatták ki eredeti formájukból és mint alkudták el az ő legszentebb eszméit a Lac Lemán partján megnyílt politikai vegyeskereskedés nemzetközi tülekedésében. Megláthatná, mi lett az ő nagy gondolataiból; mint lett minden kis haszonlesők martalékává az imperialista elveknek és az örökös megalkuvásoknak ebben a nagy áruházában s hogy a nemzetközi kiszolgáló személyzet mint igyekszik egyre újabb és újabb térhódításokkal megpecsételni e szent vívmányok sorsát.

Mussolini külügyminiszterének említett reformjavaslata járt talán még legközelebb a probléma megoldásához; a bajok nagy részének okát a túlságos centralizációban látta, különösen a főtitkári hatáskör túldimenzionáltságában; lehetetlen állapotnak tartotta, hogy az egész genfi apparátus legfőbb ügyintézésének teendői két tisztviselő (Drummond és Avenol) kezébe fussanak össze. Grandi a főtitkári intézmény helyébe elismert szaktekintélyekből álló testület felállítását sürgette; nyíltan „direktórium.-nak nevezte ezt a testületet, amelyben a kis tagállamokkal szemben türelemmel, belátással és a legmesszebbmenő tárgyilagossággal viseltető delegátusok foglaltak volna helyet. így könnyűszerrel biztosítani lehetett volna, hogy a kis államok jogos és igazságos kérései mindig meghallgatásra találjanak. Mindezt azáltal is különösen elő lehetett volna mozdítani, ha az igazgatói, csoportfőnöki, állandó bizottsági elnöki állásokat is nagyobbbrészt a kis államok kiküldöttjei sorából töltötték volna be.

Az olasz kormány ezzel a javaslatával kétségkívül tanú jelét adta annak, hogy a kis államok jogait is intézményesen védeni akarja és hogy a mai több mint ezer tisztviselőt foglalkoztató népszövetségi és nemzetközi munkaügyi-hivatali roppant tisztviselő-apparátus munkáját bizalmatgerjesztőbbé, racionalizáltabbá és főleg gyorsabbá akarja tenni. Az olasz kormány javaslatának volt még egy távolabbi célja is és ez már a genfi nemzetköziség problémáját is érintette. Nemcsak Olaszország, hanem a Nemzetek Szövetségénél képviselt többi tagállam nagy része is hovatovább kénytelen volt tapasztalni ugyanis, hogy ez a közel ezer főből álló mammut-adminisztráció, személyi összetételét tekintve, mily kirívó eltolódásokat mutat a francia-angol hegemonia javára. Az állandóan betöltött, fontosabb tisztviselői pozíciókat szinte kizárólag Franciaország és Anglia tartják megszállva; ez a hegemonia a sok száz angol és francia származású főtisztviselőn és tisztviselőn keresztül természetesen e két nagyhatalom tekintélyét és politikai befolyását biztosítja a legeredményesebben.

Olaszország fellépése nem maradt minden következmény nélkül. Mint az ilyenkor mindig történni szokott, most is külön bizottság vette „tanulmányozás“ alá a kérdést. Ez a vita azután egyre újabb és újabb problémákat vetett a felszínre. Bemstorff német, Aloisi olasz, Dalton angol, valamint Hevesy magyar delegátusok felszólalásai után a terítékre került téma kezdett egyre kényesebbé válni. A javaslat mellett felszólaló összes szónokok egyetértettek abban, hogy bár mindent a főtítkárság láthatatlan keze mozgat, mégis sokszor a legfontosabb politikai kérdések sem juthatnak a főtítkárság elé. Még maguk a Népszövetség mellé kinevezett állandó delegátusok is csak a legnagyobb fáradtsággal tudják meg, hogy mit határoztak az egyik vagy másik bizottsági ülésben? A tájékoztatás megadása körül is igen nagy a különbség, hogy valamely nagy vagy kis államról van-e szó? A titkárság tisztviselői, ha nem is fogadnak el egyenes útbaigazításokat kormányaiktól, de csak természetes, hogy minden bizalmas értesítést megadnak saját honfitársaiknak. Ez már önnönmagában véve is arra vezet, hogy egyenlőtlen helyzet alakul ki azok között az államok között, akik a főtítkárságban vagy egyéb fontos szervezetekben helyet foglalnak és azok között, akik ott nincsenek képviselve. Azok az államok, amelyeknek polgárai közül a főtítkárt és a főtítkárhelyetteseket kiválasztják, rendszerint nem is tartanak képviselőt a Népszövetség mellett, mert erre nincsenek rászorulva. Joggal felmerül a kérdés, vajjon ezekre a főtisztviselőkre nézve is fennáll-e a kisebb tisztviselőktől oly szigorúan kivett hivatalos eskü szentsége, amely szerint hivatalos titkot semmi körülmények között senkinek el nem árulhatnak?

A magyar delegátus igen helyesen jegyezte meg, hogy mindaddig, amíg a főtítkárt és a főtítkárhelyettesek kivétel nélkül nagyhatalmakat képviselnek, addig az egész intézmény nem egyéb, mint az autokrácia és a titkos diplomácia melegágya. Szerinte igen kívánatos volna, hogy még egy vagy két főtítkári, helyettes-főtítkári állást szervezzenek és ezeket felváltva azoknak az államoknak tagjaival töltsék be, amelyek nem tartoznak a nagyhatalmak közé és nincsenek képviselve a Tanácsban. Lehetővé kell tenni, hogy a Népszövetség intézményein belül

minden állam szóhoz juthasson és nem lehet ezeknek az intézményeknek vezetéséből már eleve kizárni azoknak az államoknak polgárait, amelyek esetleg politikai követeléseket is támaszthatnak. Minderre annyival is inkább szükség volna, mert ma már kétségkívül megállapítható, hogy a tisztviselői állások között vannak I. osztályú és II. osztályú állások. Az I. osztályú állások a győztes nagyhatalmak fiaival töltenek be; ezek a befolyásos, politikai manőverekre kiválóan alkalmas pozíciók — a hatalmi tisztségek. A II. osztályú állásokat viszont előszeretettel töltik be a kis államok fiaival; ezek között a II. osztályú állást betöltő tisztviselők között csak nagyon elvétve találkozunk egy-egy francia vagy angol származású tisztviselővel. Ezeknek az állásoknak nincs különösebb súlyuk. — betöltőik nem sok befolyással bírnak az ügyek menetére.

Csak mint nyilvánvalóan „véletlen“ körülményt említjük fel, hogy a kisebbségi csoport tisztviselői között éppen véletlenül helyet foglal egy jugoszláv és a regisztrálótisztviselői között éppen ugyancsak nyilvánvalóan véletlenül egy cseh alkalmazott. (Még a gyarmatokkal foglalkozó Mandátum-bizottságban is két cseh tisztviselő működik.) A legfontosabb politikai és információs csoportokban ugyancsak nyilván véletlenül — helyet foglal egy cseh, illetve jugoszláv alkalmazott! (Magyarország számára ezekben a fontos szervezetekben eddig még nem jutott hely!) Vagy hogy távolabbi és még szembezőköbb példát mondjunk: itt van pl. India a maga 320 milliós lakosságával, vagy Kína a maga 453 milliós lakosságával. — e két állam hatalmas számaránya sem érvényesül a genfi adminisztrációban. Nyilvánvaló tehát, hogy nem az egyes országok lakossága, területe, kultúrája, hanem elsősorban politikai súlya és nemzetközi pozíciója a fő determináló szempont az állások szétosztásánál. Az angol preponderancia is nem annyira a területnek, vagy az angol világnyelvnek szól, hanem a szigetország nagyhatalmi szerepének, amely különben már abban a körülményben is kifejezésre jutott, hogy a Népszövetség első főtitkárává angol állampolgárt neveztek ki. Jelenleg ugyanez a helyzet a francia Avenol főtitkár esetében. A francia-angol hegemonia egy jöttányit sem változott; csupán a két alkatrészt cserélt helyet a reprezentálás szempontjából.

Mindezekből látszik, hogy az eddigi kritikusok már valamennyien észrevették a „problémát“, csak még nem tudták vagy nem akarták a gyermeket nevének nevezni. Legújabbban Eden, a londoni Foreign Office államtitkárja is csak újabb racionalizálási és takarékosági húrokat pengetett.

Ily körülmények között került sor azután a legutóbbi közgyűlés író elnökének: De Valera-nak nagy feltűnést keltő elnöki megnyitójára, amelyben egyszerűen a vádoltak padjára ültette a Nemzetek Szövetségét, mint amely szervezeti és szerkezeti hibák miatt nem áll, nem állhat hivatása magaslatán. A genfi nemzetköziség kényes problémáját már sokkal félreérthetlenebbül juttatta kifejezésre, mint óvatos elődjei; úgyannyira, hogy az évek hosszú sora óta folydogáló leszereelési konferencia egyik utóbbi ülésén ezzel kapcsolatban most már egy komolyabb petárda is felrobbant. És amire a dolgok belső össze-

függését ismerő minden józan ember már évek óta elő volt készülve, — ez a petárda telibe találta az „államok fölötti“ nemzetköziségnek zavaros fogalmát, amely a valóságban nem létezik, mert nem létezhetik. Jellemző, hogy éppen a soha véget érni nem akaró leszerelési kérdésekkel kapcsolatban vetődött fel, most már nevének nevezve, ez a probléma.

A „hazaáruló“ és a „hazaárulás“ fogalmainak meghatározása került ugyanis szóba. A leszerelési egyezménytervezetnek ez a szakasza eredeti fogalmazásban ugyanis kimondja, hogy egyik állam sem indíthat „hazaárulás“ címén eljárást az ellen a polgára ellen, aki a Népszövetség ellenőrző bizottságát saját országának titkos fegyverkezéseire figyelmezteti. Vájjon a leszerelési egyezmény aláírása után — most már — hazaárulónak tekinthető-e az, aki a Nemzetek Szövetségének figyelmét felhívja arra, hogy valamelyik állam megszegte azt, amire magát kötelezte? Az egyes delegátusok természetesen különböző „nemzetközi“ nézőpontból vitatták a kérdést. Politis görög delegátus azt fejtegette, hogy ez tulajdonképpen erkölcsi kérdés, mert nem is az a lényeges, hogy az illető állam a feljelentő polgárt bünvádi úton üldözi-e vagy sem, szerinte sokkal súlyosabb az a körülmény, hogy az ilyen embert az ország közvéleménye erkölcsileg sújtja s ez dien semmit sem lehet tenni. Franciaország egyik leszerelési delegátusa viszont azt fejtegette, hogy egyes országokban az államhatalom igen önkényesen kezeli a hazaárulást! ügyeket és túlságosan sok cselekményt minősít hazaárulásnak. Nadolny német delegátus természetesen tiltakozott az elhangzott felszólalások és a tervezet ellen. Nyíltan kijelentette, hogy a denunciót nem lehet népszövetségi jogvédelemben részesíteni! Utána Benes tett pontot a „hazaáruló“ fogalmának értelmezése körül kifejlődött épületes vita végére, mondván, hogy nem lehet hazaárulónak nevezni a feljelentőt, akit esetleg „magasabb nemzetközi szempontok“ vezéreltek eljárásánál.

Mint látjuk, tehát a kocka el van vetve. A dolgon már mitsem változtat az a körülmény, hogy régi recept szerint ismét megbíztak egy előadót és egy szép bizottságot a kérdés „tanulmányozásával“. A nacionalizmus és internacionalizmus genfi összeütközése immár tovább el nem kerülhet! Probléma hic jacet. Nincs genfi „nemzetköziség“, mert abban a pillanatban megszűnik e fogalom létezni, mihelyt a túlnyomórészt angol-francia alattvalókból álló tisztviselőgárda ellepi a Hottops-féle Palace Hotel hivatali szobáit.

Mert mi a helyzet? Mindenütt franciákat és angolokat látni; ahol egy francia van, ott egy második, egy harmadik, egy tizedik, sőt huszadik francia is; ahol egy angol látható, ott van egész Anglia. Itt ott látni csak egy-egy szerény hollandust, egy-egy álmos venezuelait, vagy nagyritkán egy-egy melanchólikus volt ellenséget. És ahogy egyedül vannak, mégis olyan „nemzetközileg“ hatnak!... Istenem, mit is csináljanak egyebet szegények. Tudomásul kell venniök, hogy ők a nagy Hotel elég jól, sőt nagyon jól fizetett „nemzetközi“ tisztviselői, akik abban a pillanatban, amikor a főtitkártól kinevezésüket átveszik, „hivatalból“ tartoznak megszűnni olaszok, oroszok, magyarok vagy románok lenni! Saját országaik érdekeit, esküjük szerint, többé már nem viselhetik szívükön, csak a wilsoni elvekért jöhetnek lázba, csak

az egyetemes nemzetköziség gondolatát szolgálhatják. Mert az egykori orosz hercegnő (akit a litván földbirtokreform birtokaitól megfosztva koldusbotra ítelt és most titkárnő) egy jottányival sem lehet előzékenyebb a litván miniszterelnökhöz, mint a lengyel külügy-miniszterhez. Vájjon két „jóakarója“ közül melyiknek fog mégis inkább őszintébb felvilágosításokkal, igazabb útbaigazításokkal szolgálni? Avagy elképzelhető-e, hogy a német külügyi hivatalból Genfbe vezényelt követségi tanácsos a Wilhelmstrasséról Genfbe érkezett saját kollegáit ugyanazzal a nemzetközi jóindulattal és tárgyilagos előzékenységgel fogja kiszolgálni, mint a Quai d'Orsay embereit? Vájjon a „Saar-vidék“ felszabadításáról, vagy a leszerelésről melyik diplomatával fog meghittebb, bizalmasabb tárgyalást folytatni? És viceversa, a francia titkárság tagja Berlinbe utazásakor ugyanazt fogja elmondani a német metropolisban, mint amikor mint népszövetségi tisztviselő Párizsban időzik?

És vájjon ez a kölcsönösen „testvéries“ kapcsolat olaszok és jugoszlávok, magyarok és csehek, németek és lengyelek stb. eseteiben is teljesen egyformán őszinte lesz a valóságban? Képes lesz ez a nemzeti-séghez való tartozást ily egyszerűen és gyorsan nemzetközivé átalakulni? Jól mondja Max Beer: „Die Reise nach Genf“ című útleírásában, hogy: „fiatal embereket, akik éppen csak hogy kikerültek az iskola padjaiból, arra kényszerítenek, hogy minden különösebb tapasztalat nélkül a Népszövetség szolgálatába álljanak; és azt az egyre emelkedő pompás fizetés jóleső érzésével életük végéig szolgálják. Ezek a jobb sorsra érdemes, egyébként igen derék emberek sokszor genfi, népszövetségi frigyet is kötnek, amelyből már genfi gyermekek származnak; ezekről azután már tényleg el lehet mondani, hogy a Népszövetség kohójában fogant „nemzetközi“ emberlények“. Ne felejtjük el azonban, hogy az atyák mégis csak mindig olaszok, franciák; vagy németek maradnak, akik ha valami bizalmasat akarnak gépeltetni, mégis csak a saját fajtájukhoz tartozó írógéptündérékkel végeztetik el azt. És ez szinte természetes. A belga, a chile-i és az afganisztáni tisztviselők is így csinálják. Ez már így van. Ezen változtatni nem lehet. Nemzetköziség ide, világbéke oda, — ami biztos, az biztos!

A legnagyobb baj azonban, hogy ők az egyedüli emberek a földön, akiknek minden tökéletlenséghez, határozatlansághoz, halogatáshoz, „hivatalból“ jó képet kell vágnik és dicsőíteniük kell minden befejezetlenséget... Nagyon gyakran a haladással szemben is állást kell foglalniok. Max Beer szerint: „ezek a szegény tisztviselők egy befejezetlen nagy mű szánalomraméltó foglyai.“ Hozzátehetjük mindjárt, hogy alá- és fölérendeltségi viszonyaikban a tragikomikus összevisszaság legpikánsabb tendenciái szerint! Németek szolgálnak lengyel főnök alatt, viszont franciák és belgák német vezetés mellett; a mandátum-bizottságban, ahol a Németországtól elrabolt tengerentúli gyarmatok ügyét adminisztrálják, minden szánalmat megérdemlő német tisztviselők dolgoznak, angol és francia vezetés alatt. Ez utóbbiak itt is bizonyára állandóan szem előtt tartják a genfi nemzetköziségből táplálkozó tárgyilagosság és felebaráti szeretet szempontjait!? Vagy a danzigi polgár, aki fogcsikorgatva kénytelen fajtájának sérelmes

ügyét adminisztrálni, amelynek igazságtalan és erkölcstelen voltáról már eleve meg van győződve.

Az ő egyik legnagyobb tragikumuk, hogy amikor minden halandó ember álmodozhat a békemű tökéletesítéséről, akkor éppen ők, a nemzetközi tisztviselők nem tehetik ezt meg. Esküjük értelmében, nekik felül kell emelkedniök a nemzetek kicsinyes szempontjain és öncélú érdekein. De hát ezek a szegény tisztviselők is csak emberek, közönséges földönjáró emberek! A valóságban nekik is csak a nacionalizmusnak és imperializmusnak mindenhová betolakodó hegemonisztikus törekvései és mindent befolyásoló hatalmi tendenciái parancsolnak! Bárhogy sír is a lelke a hivatalnoknak, mint „nemzetközi személyzet“ kénytelen, sokszor jobb meggyőződése ellenére is, a genfi álnemzetköziség oltárán áldozni! És miközben a malária, ópium és közlekedési ügyekben száz és száz bizottság, illetve tanács működik, — a sok milliónyi nemzeti kisebbségeknek még ma sincs állandóan működő tisztességes központi szerve! Szegény kisebbségeknek úgy látszik csak az örök sirató fal jutott! A nemzetközi testvériség és a sokszor hangoztatott nemzetközi szolidaritás itt már felmondja a szolgálatot.

Éppen így fel kell hogy mondja ez a szolidaritás a szolgálatot a napi külpolitika eseményeinél is, mert hogy csak egy példát említsünk a sok közül, vajjon elképzelhető-e józan ésszel, hogy az ú. n. Lytton-bizottság, amelyet a mandzsúriai háború okainak megvizsgálására küldtek ki Genfből és amely igen becsületes munkát végzett, — az egyes mozzanatok vizsgálatánál mindvégig meg tudta őrizni nemzetközi izoláltságát? Elvégre is az olasz Aldovrandi, a francia Claudel, az amerikai McCoy, a német dr. Schnee, de maga az angol Lord Lytton sem tagadhatta meg egy percre sem önmagát és nemzetének érdekeit, amelyek más-más prizmán át és szempontok szerint érvényesülnek a Japán iránti, vagy a Kína iránti szimpátia esetében. Ez az öt úr külön-külön mindegyik egy-egy kifogástalan gentleman, de ha így öten együtt vannak, már mindjárt csak a parciális nagyhatalmi érdekek megtestesítői, akik Metternich Szent szövetségéhez hasonlóan, többé már nemcsak kizárólag a béke biztosításáért küzdenek.

Ez a nemzetköziség, ez a patriotizmus ellenére is viruló álszolidaritás — amint azt a lefegyverzési „hazaáruló“ vita is jellemzően dokumentálta — nemcsak a mostani, de az eljövendő időknek is egyik legmarkánsabb problémája. A kérdéssel már nemcsak hogy „foglalkoznak“, de annak ma már külön irodalma és tribünje is van. A legutóbbi időkben is igen előkelő helyeken, igen illetékes férfiak ajkáról hallottunk elhangzani e kérdéssel kapcsolatban megszívlelendő igazságokat. Az egyik nyilatkozatnak megboldogult gróf Apponyi Albert volt a gazdája, aki élete utolsó külföldi útján a „Népszövetség válságáról“ az Osztrák Népszövetségi Liga és Külpolitikai Társaság felolvasó ülésén többek között ezeket mondta: „Átment a köztudatba, hogy a Népszövetség súlyos válságban van, amely kérdésessé teszi erkölcsi tekintélyét és ezzel fennmaradását... A leszerelés ügyében a siker vagy sikertelenség a Nemzetek Szövetsége létének vagy

nem létének kérdése. A baj itt az, hogy a Népszövetség szervei részére csupán az egyes népek képviselői állanak rendelkezésre és bármennyire áthatja is őket az emberi együttérzés szelleme, mégis csak elsősorban népük képviselői maradnak, akik öntudatlanul saját országuk külön érdekeinek színszűrőjén keresztül nézik a közösség érdekeit... A Népszövetségnek legnagyobb baja az, hogy tulajdonképpen koraszülött, — megteremtették a formáit, mielőtt a lelkek képesek lettek volna azokat megfelelő tartalommal megtölteni!“ Ahány megállapítás, annyi igazság.

De ugyanígy találó William E. Rappard genfi egyetemi tanárnak, Svájc egyik népszövetségi delegátusának a kritikája is, aki nemrég Budapesten tartott előadásai során a gyakorlati példák egész sorával világította meg a „patriotizmus“ és „internacionalizmus“ problémáinak lényegét és összefüggését. A Genfben is uralkodó imperializmusról finoman csak annyit mondott, hogy: „... a világpolitika kérdéseiben a nagy országok mindig különleges érdekekkel bírnak s ezért állásfoglalásukat a világ közvéleménye nem tekinti objektívnek.“ Rappard professzor különben a válság megoldását abban látja, hogy a nemzeti politikának, de az emberi kultúrának is olyan mélyebb koncepciójához kell eljutni, ami lehetővé teszi, hogy Európának és a világnak egységére törekedjünk anélkül, hogy nemzeti kultúránkat megtagadnánk.

És amikor azt látjuk és halljuk, hogy a népszövetségi gondolat gyakorlati megvalósításának érvényesüléséért mint emelik fel messze-hallható szavukat egyre-másra az arra legilletékesebbek, — önkénytelenül is eszünkbe jutnak azok a wilsoni idők, amikor a Nemzetek Szövetségének még csak körvonalai voltak meg s amikor az eszmének két imponálóan önzetlen előharcosa: az öreg Smuts tábornok és az amerikai Hunter-Miller (aki a párizskömyéki béketárgyalásoknak anyagát a Magyar Szemlében is ismertetett gyorsírói feljegyzések alapján közreadta) szinte előre megéreztek, hogy a legtöbb bajt éppen ez a paradoxonszerű nacionalista-nemzetköziség, vagy amint. Rappard tanár finoman mondta: az „újfajta patriotizmus“ fogja előidézni. Ma persze könnyű helyeselni vagy kritizálni az ő elgondolásait, mert az elmúlt tizenkét esztendő gazdag tapasztalatai után tisztán látjuk a rendszer hibáit. Az ő előrelátó megérzésüknek mindazonáltal elvithatatlan az értéke utólag is, mert ők ketten sejtették meg először, hogy a genfi Hottops Hotel problémáit éppen ez a nemzetköziségi disszonancia fogja állandóan a napirenden tartani.

Smuts kizárólag svájci hivatalnokokat akart a Nemzetek Szövetsége kebelében látni, ezzel szemben Hunter-Miller csak amerikaiakat. Kettőjük közül kétségkívül Smuts elgondolása volt a logikusabb és figyelemreméltóbb. Hunter-Miller elgondolásának indokolása az volt, hogy Amerika, mint Európában éreketlen fél az akkori háború okozta prosperitásában a mintaszerű rendszeresség és az elfogulatlan szakszerűség alkalmazásával szívesen gondoskodott volna arról, hogy a világ népszövetségi ügyeit jól és gyorsan adminisztrálja. (Bár groteszk a gondolat, de ki tudja, — nem történt volna-e sok minden másképp?, pl. a kisebbségi panaszok terén sok minden igazságosabban?) Amint Smuts-nak az 1899., illetve 1907. évi hágai egyezmények végrehajtásá-

nak kizárólagos hollandiai (a hágai külügyminisztérium általi) adminisztrálása lebegett a szemei előtt, azonképpen Hunter-Millert a Pán Amerikai Unió igazgatási és nyelvi szempontból oly egységes szervezete is nyilván befolyásolta.

Ma, mindezen nemes elgondolások után tizenkét esztendővel mindenesetre legalább is gondolkodni érdemes Smuts és Hunter-Miller érdekes ötletei felett. Mert hogy csak egy drasztikus példát említsünk, gondolt-e már valaki is arra Genfben, hogy mi lenne a helyzet akkor, ha egyszer pl. az orosz szovjet is belépne a Nemzetek Szövetségébe, amelynek így egyenjogú tagja lenne és következésképpen a, genfi Hottops Hotel irodáiban is megfelelő számban és súlyban szóhoz jutna? Vagy mi lenne, ha történetesen egy szovjet delegátus kerülne a főtitkári székbe?... hogy a közgyűlési, tanácsi és bizottsági elnökségekről ne is beszéljünk. Elképzelhető mindez, amikor a Nemzetek Szövetsége 5-6 tagállama a magántulajdon szentségének és a kapitalisztikus államrendnek a híve, — hogy ezek az államok ölhetett kezekkel szemléljék az 57-ik tagállamnak, még hozzá ez elég tekintélyes területű és lakosságú tagállamnak a maga kommunisztikus világnézetével és módszereivel való térhódítását? Avagy közömbösen szemet fognak húnyni afelett is, hogy a bolsevik propaganda jól ismert erőszakosságai a Genfi-tó partján is meghonosodjanak? És vajha ez a Moszkvából irányított „patriotizmus“ a Nemzetek Szövetsége hivatalaiban és bizottságaiban is „a testvériség és felebaráti szeretet tárgyilagos nemzetköziségével“ biztosítja majd a kapitalista államokkal való őszinte együttműködést? Még csak rágondolni is rossz mindezzel, annyira bizarr az egész ötlet, — amely azonban — ha a dolgok úgy fejlődnek tovább — közelebb kerül a megvalósulás lehetőségéhez, mint sem liinnők. Hiszen a Nemzetek Szövetsége egyetemessége az a cél, amely a genfi eszme minden harcosának leghőbb vágya, amelynek elérése érdekében — bizonyosak lehetünk — mindent el is fognak követni.

Amint látnivaló, a „genfi nemzetköziség“ problémája éppen eléggé változatos elméletekre nyújt lehetőséget. Különösen azok számára, akik az egyetemesség alatt nemcsak a fizikai értelemben vett univerzitást, de a lelkek egyetemességét is óhajtják. És amikor itt erről szövelünk, gondolunk itt elsősorban arra a nagy tengerentúli birodalomra, amelynek a genfi szervezet alapításához talán a legtöbb köze volt — s ma mégis valamennyi állam között a leglazább kapcsolat fűzi annak működéséhez. Nem hiába beszélt az élesszemű amerikai Hunter-Miller amerikai hivatalnokokról, Smuts tábornok sem vetette fel ok nélkül a svájci honpolgárok alkalmaztatásának ötletét, ők is és valamennyien a későbbi kritikusok megérezték, hogy a genfi gépezet szerkezetére is nagyon kell ügyelni, mert tudták, hogy ez a látszólagos technikai kérdés talán még fontosabb és lényegesebb, mint az egész népszövetségi paktum, annak 26 cikkelyével együtt!

Valljuk meg őszintén, hogy a mai állapothoz képest bizonyára nem adminisztrálhatták volna a népek békéjét és leszerelését, a kisebbségek jogos panaszait akkor sem, ha történetesen kizárólag amerikai vagy svájci polgárok ültek volna a Palace Hotel szobáiban. Mert ez esetben talán a Trani grófiló szalonjában rezideáló főtitkártól kezdve.

a cethal-egyezményeket oly lelkiismeretesen regisztráló legkisebb tisztviselőig is más szellem hatotta volna át ezt a nemzetközi személyzetet; nem úgy mint napjainkban, amikor a racionalizálás jegyében a genfi mammut-adminisztrációnak egyik legnagyobb dilemmája: a „hazaáruló“ és „hazaárulás“, a „nemzetközi patriotizmus“ és egyéb kényes paradoxon fogalmak pontos megfejtése.

Ma már nem lehet vitás, hogy az a bábeli zűrzavar, amely Genfben uralkodik, semmiesetre sem a „nemzetközi szolidaritás“ megvalósulása. De az úgynevezett racionalizálás eddigi eredményeire sem lehet büszke Genfi. És ha talán európai prestige-okokból nem is fogadhatjuk el a Wilson honfitársainak kizárólagos hegemoniáját biztosító gondolatot,—amelynek egyik mozgató rúgója bizonyára az volt, hogy ha másért nem, hát legalább a genfi újszülött apaságát megtagadó kíméletlen gesztus kiengeszteléseül így akarta Amerika közismert technokráciájával és a németektől ellesett rendszerességével gavallér módon Európát mentesíteni az adminisztrálás terhei alól, — Svájc, ez a külön szerződésekkel örök időkre semlegesített ideális kis állam, bizonyára teljes sikerrel gondoskodott volna arról, hogy ne csak menedékhelyet adjon a népek nemzetközi fórumának, de ha rábízzák, annak belső munkáját is a svájci nép természetében rejlő józan szemmértékkel, becsületes jóindulattal és a szó eszmei értelmében vett semlegességgel mozdítsa elő.

Ez esetben legalább a „genfi nemzetköziség“, mint semleges biztosíték is, élő fogalommá vált volna!

CZAKÓ ISTVÁN